

بین‌المللی شدن آموزش عالی در آسیا

ترجمندگان:

د. ماحوزی

جبار ر. مان

سید عبدالعزیز نبوی

رضا مهی

ناصرالدین علی تقی

لیلا فلاحتی

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
کتابخانه تخصصی و کتابخانه مرکزی

بین‌المللی شدن آموزش عالی در آسیا

رضا ماحوزی، جبار رحمانی، عبدالامیر نبوی
ناصرالدین علی تقویان و لیلا فلاحتی
ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

یراستار: سمیه سیاه‌پشت

طرح جلد: ۱۸۰۰، قربانی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۵

تیراژ: ۲۰

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۰۷-۰۰۰

نشانی: تهران، خیابان گلستان، پانزدهم شهر، میدان شهید موسی‌نژاد (گلستان یکم)، شماره ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

سایت: www.iscs.ac.ir

پست الکترونیکی: icsc@iscs.ac.ir

کلیه آثار این پژوهشکده در جهت ایجاد فضایی علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تایید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: بین‌المللی شدن آموزش عالی در آسیا / نویسندگان رضا ماحوزی ... [و دیگران].

عنوان و نام پدیدآور: ۴۰۴ص: جدول، نمودار.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری:

شابک: 7-54-6996-600-978: ۲۰۰۰۰۰ ریال

یادداشت: نویسندگان رضا ماحوزی، جبار رحمانی، سیدعبدالامیر نبوی، ناصرالدین علی تقویان، لیلا فلاحتی.

ناصرالدین علی تقویان.

موضوع: آموزش عالی آسیا

موضوع: Education, Higher -- Asia

موضوع: آموزش و پرورش بین‌المللی -- آسیا

موضوع: International education -- Asia

موضوع: آموزش تطبیقی

موضوع: Comparative education

موضوع: ماحوزی، رضا، ۱۳۵۸-

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ب ۹ LA۱۰۵۸

رده‌بندی دیویی: ۳۷۸/۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۷۱۶۵۸

فهرست

۷	دیباچه پژوهشکده
۹	مقدمه
۱۵	فصل اول: بین‌المللی‌شدن آموزش عالی با تأکید بر تجربه نهاد علم در ایران / جبار رحمانی
۷۹	فصل دوم: سیاست‌ها و استراتژی‌های دانشگاه شیراز (پلوی) در فعالیت‌های علمی بین‌المللی (۱۳۵۷-۱۳۴۲) / رضا ماحوزی
۱۶۱	فصل سوم: بین‌المللی‌شدن آموزش عالی در خاورمیانه عربی: مطالعه موردی مصر، عربستان، قطر و لبنان / سید عبدالامیر نبوی
۱۹۹	فصل چهارم: سیاست‌های آموزش عالی بین‌المللی در کشورهای تهران، غنی ایران (ترکیه، آذربایجان، ارمنستان) / رضا مهدی
۲۶۷	فصل پنجم: سیاست‌ها و برنامه‌های ناظر بر آموزش عالی بین‌المللی در کشورهای شمال شرق ایران (افغانستان، تاجیکستان، ترکمنستان) / ناصرالدین علی تقویان
۳۴۳	فصل ششم: سیاست‌های آموزش عالی بین‌المللی در کشورهای جنوب شرق آسیا / لیلا فلاحتی
۴۰۵	نمایه

دیباچه پژوهشکده

پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی و گروه مطالعات آینده‌نگر این مرکز پژوهشی با هدف شناسایی سیاست‌های بین‌المللی‌سازی آموزش عالی، از سال ۱۳۹۳ و پس از تصویب طرح کلان پژوهشی «دانشگاه بین‌المللی در ایران»، در چند بخش شناسایی وضعیت موجود آموزش عالی بین‌المللی و آشنایی با تجارب کشورهای مختلف اهتمام ورزیده است. به این منظور، علاوه بر شناسایی وضعیت موجود دانشگاه‌های ایران و ارائه تصویری انضمامی از شرایط حاضر، شناسایی سیاست‌ها و استراتژی کشورهای مختلف و به‌ویژه حوزه‌های متعدد جغرافیایی در قاره بزرگ و کهن آسیا، در دستورکار قرار گرفت.

کتاب حاضر که به معرفی تجربه بین‌المللی‌سازی کشورهای متدوال قاره آسیا در پنج حوزه ایران و به‌طور مشخص تجربه موفق دانشگاه پهلوی شیراز به‌عنوان تنها دانشگاه بین‌المللی ایران پیش از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷، کشورهای عربی، کشورهای شمال غرب ایران، کشورهای فارسی‌زبان شرق ایران و کشورهای جنوب شرق آسیا می‌پردازد، درصدد

است به اجمال رویکردها و سیاست‌های متنوعی را که در این زمینه در پیش گرفته شده است، معرفی کند. این شش گفتار خلاصه‌ای از شش طرح پژوهشی است که در دو سال گذشته توسط شش عضو هیئت‌علمی پژوهشکده تهیه و تنظیم شده است. امید است سیاست‌ها و استراتژی‌های معرفی‌شده در این مجموعه، نکات قابل‌توجهی برای مدیران و علاقه‌مندان حوزه بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران داشته باشد.

مقدمه

بین‌المللی شدن آموزش عالی برای ایران و ایرانیان نه یک پدیده و تصمیم نوظهور بلکه شاید نوعی بازگشت به رویه‌ای تاریخی در اشکال سنتی و جدید باشد. برکنار از فخرفرشی‌های تاریخی، تاریخ علم با تأکید فراوان، لزوم جهانی و بین‌المللی بودن خود را اعلام می‌دارد؛ اعلامی که صرف‌نظر از مرزهای ایدئولوژیک و قراردادی، هم بر آزادی اندیشه و هم بر آزادی بیان مبتنی است. در واقع همین وجه جهانی علم است که از مرزها گذر می‌کند و آنچه را اندیشمندان جهان آزادانه می‌اندیشند و در گفت‌وگویی آزاد، یافته‌های آن را به محک نقد و ارزیابی می‌گذارد، سرچشمه معرفتی جهانی معرفی می‌کند.

همان‌گونه که گفته شد، برای ایرانیان و به‌ویژه برای دانشگاه‌های ایران در هشتاد سال اخیر، ارتباط بین‌المللی دانشمندان داخلی و خارجی با هدف ارتقای دانش و کسب مهارت‌های جهانی برای تحلیل و حل مسائل و مشکلات جامعه ایرانی و جهانی، مسبوق به سابقه است. ما در این زمینه تجارب ارزشمندی داریم؛ تجاربی که می‌تواند سودمندانه به خدمت گرفته

شود. حضور حجم قابل توجهی از دانش‌آموختگان ایرانی در دانشگاه‌های معتبر جهان، تأسیس شعبه‌هایی از دانشگاه‌های نامدار جهانی در ایران، تعامل استادان و دانشجویان ایرانی با دانشگاه‌های خارج از کشور، حضور دائمی و موقت استادان خارجی در دانشگاه‌های ایران، و ارتباط جدی برخی دانشگاه‌های ایران با سازمان‌ها و مؤسسه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی گویای غنای این تجربه نیکوست.

استاد در پایان چهارمین دهه از فعالیت دانشگاه‌ها در دوران حکومت جمهوری اسلامی ایران و با پشتوانه تجربه و مسیر و راه پیش روی جامعه ایران، لازم است بار دیگر تمامی تجربه‌های موجود ایرانی اعم از خوشایند و ناخوشایند و همچنین تجربه‌های سایر کشورها مورد توجه قرار گیرد تا بتوانیم درک دقیق‌تری از وضعیت جهانی علم و تعاملات علمی به دست آوریم و بر اساس این درک تصمیم‌گیری کرده و عهد دیرین را با توجه به ملاحظات جدید زنده کنیم.

به این منظور، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ذیل طرح کلان ابعاد فرهنگی و اجتماعی بین‌المللی شدن دانشگاه‌های ایران، علاوه بر معرفی مبانی نظری آموزش عالی بین‌المللی و بررسی رایج در قاره‌های اروپا و آمریکا، هم‌شناسایی وضعیت داخلی و موجود دانشگاه‌های ایران را در دستورکار قرار داده و هم‌به‌شناسایی تجربه‌های کشورهای مختلف آسیایی روی آورده است. مجموعه پیش رو که بخشی از کلیت طرح مذکور است، به معرفی سیاست‌ها و استراتژی‌های کشورهای آسیایی در پنج حوزه ایران، کشورهای عربی، کشورهای شمال غرب ایران، کشورهای شمال شرق ایران و کشورهای جنوب شرق آسیا اختصاص یافته است.

در این مجموعه تلاش شده است برای معرفی سیاست‌ها و استراتژی‌های کشورهای مختلف قاره آسیا، پنج حوزه سیاست‌های آموزشی، پژوهشی،

خدماتی و رفاهی، فرهنگی و اجتماعی و روابط بین‌الملل مورد توجه قرار گیرد؛ هرچند ممکن است بسته به نوع کشور و سیاست‌های اتخاذشده، در برخی موارد تمامی پنج مؤلفه گفته‌شده مورد توجه قرار نگرفته باشند و یا علاوه بر این موارد، مؤلفه‌های دیگری نیز اضافه شده باشد.

در فصل نخست به قلم دکتر جبار رحمانی، مقدمه‌ای بر حیات میان‌فرهنگی علم در طول تاریخ ایران و به‌عنوان نوعی معرفت‌شناسی فعالیت‌های علمی بین‌المللی در تمام کشورهای جهان آورده شده است. در این نوشتار، مؤلف نگرش‌ایجابی به تعاملات علمی بین‌المللی را به کمک نگاه‌های تاریخی و براساس آن، تاریخ مسافرت‌های علمی در گذشته ایران را بررسی کرده است. وی همچنین برخی از ملاحظات اخیر در بین‌المللی‌سازی آموزش عالی ایران را نقد کرده و نگاه مذکور را به‌عنوان نسخه درمان توسعه‌طلبی نقد کرده است.

در فصل دوم، سیاست‌های استراتژی‌های دانشگاه پهلوی که امروزه به دانشگاه شیراز نام‌بردار است و تنها دانشگاه بین‌المللی ایران بنا به شاخص‌های ثبت‌شده دانشگاه‌های بین‌المللی، استقلال دانشگاه، زبان تدریس، متون درسی، هویت دانشگاهی و غیره، بررسی شده است. مؤلف در این فصل، پس از معرفی ساختار علمی دانشگاه پهلوی و انگیزه‌های تأسیس آن دانشگاه بنا بر زعامت دانشگاه پیساران ایالات آمریکا، با تفصیلی بیشتر تجربه این دانشگاه بین‌المللی را در ابعاد پنج‌گانه آموزشی، پژوهشی، تعاملات بین‌المللی، فرهنگی و اجتماعی و رفاهی و علمی معرفی کرده است. بازخوانی این تجربه از آن‌رو ارزشمند است که هم می‌تواند به‌صورت انضمامی استانداردهای تأسیس و تقویت دانشگاهی بین‌المللی را به ما نشان دهد و هم خاطر نشان سازد که در ابعاد ظریفی چون موضوعات فرهنگی و اجتماعی، چگونه یک دانشگاه باید ضمن

توجه به کدهای رفتاری و فکری مصوب، نماینده مؤثری در معرفی فرهنگ و تمدن بومی خویش باشد؛ موضوعی که در دانشگاه پهلوی به شدت مورد توجه بود، اگرچه عدم تناسب برخی از سیاست‌های فرهنگی با روحیه فرهنگی حاکم بر جامعه بیرون از دانشگاه، گاه خود را بر قالب تعارض‌هایی به نمایش می‌گذاشت.

در فصل سوم، سیاست‌ها و راهبردهای چهار کشور عربی شامل مصر، عربستان، قطر و لبنان توسط دکتر سید عبدالامیر نبوی معرفی شده است. مؤلف ضمن سنجش وضعیت آموزش عالی این کشورها با وضعیت کلی آموزش عالی در شمال آفریقا و حوزه عربی خلیج فارس، قابلیت‌های بالقوه و بالفعل در چهار کشور را نشان داده است. نسبت آموزش عالی این کشورها با نیازهای اقتصادی و اجتماعی آن‌ها و همچنین توسعه آموزش عالی حسب آن‌ها، از زوایا مواردی خواندنی این فصل است. توجه به ابعاد فرهنگی دانشگاه‌های بین‌المللی یکی دیگر از مواردی است که مؤلف در بررسی سیاست‌های مختلف بین‌المللی‌سازی کشورهای مذکور به آن اشاره کرده است.

در فصل چهارم، دکتر رضا مهدی سیاست‌های مذکور را در دو کشور ترک‌زبان شامل ترکیه و آذربایجان و همچنین ارمنستان معرفی کرده است. توسعه پردیس‌های بین‌المللی در ترکیه، تلاش اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های آذربایجان به صورت ساختاری و شرکت دانشگاه‌های ارمنستان در برنامه‌هایی چون برنامه تبادل استاد و دانشجو، تعریف مدارک فارغ‌التحصیلی مشترک و ارائه چند پیشنهاد، از جمله موضوعاتی است که در این فصل به آن‌ها اشاره شده است.

در فصل پنجم این مجموعه به قلم دکتر ناصر تقویان و همکار ایشان جناب آقای قدرت شفیعی، سیاست‌ها و استراتژی‌های سه کشور مستقر در

حوزه تمدنی ایران شامل افغانستان، تاجیکستان و ترکمنستان بررسی شده است. در این فصل، مؤلف درصدد است ضمن بازخوانی سابقه آموزش عالی کشورهای مذکور ذیل نفوذ فرهنگی و سیاسی نظام کمونیستی سابق، چگونگی استمرار این روحیه در زمانه اخیر را به رغم تلاش های انجام گرفته برای تغییر وضعیت نشان دهد. علاوه بر این مؤلف درصدد است نشان دهد نیازهای این کشورها در چه حوزه هایی است تا بدانیم ما چگونه می توانیم از وضعیت موجود استفاده مناسب داشته باشیم. مؤلف همچنین به حضور پررنگ آموزش عالی ایران در افغانستان اشاره کرده و موارد قابل توجهی را به منظور توسعه بیشتر حاملات آکادمیک پیشنهاد کرده است.

در فصل ششم، موعه، خانم دکتر لیلا فلاحتی سیاست ها و استراتژی های کلان هفت کشور جنوب شرق آسیا شامل ژاپن، مالزی، چین، سنگاپور، کره جنوبی، تایلند، هنگ کنگ و اندونزی بررسی کرده و نشان داده چگونه دولت های متبلی این کشورها با توسعه زیرساخت ها و تقویت فضای خصوصی در حوزه های آکادمیک عالی توانسته اند در ارتقای شاخص های کیفی جذب استاد و دانشجوی خارجی و ارتباط با حوزه های تخصصی بیرون از دانشگاه پیش قدم شده سهم درخوری از این بازار بزرگ جهانی را به خود اختصاص دهند.

هریک از این پژوهش ها به مقدمه ای آراسته شده است که هم از ذهنیت مؤلف در نگاه ویژه ای که به آموزش عالی بین المللی دارد، پرده برمی دارد و هم کمک می کند تا خواننده زاویه ورود مؤلف به حوزه مورد مطالعه و چگونگی تحلیل داده ها را درک کند و درک همسویی با وی حاصل آورد.

امید است مجموعه داده های موجود در این مجلد در کنار داده ها و اطلاعات مجلدات دیگری که به معرفی مبانی نظری این حوزه و

تجربه‌های دانشگاه‌های ایران اختصاص یافته است بتواند به روشن‌تر کردن مسیر پیش روی آموزش عالی ایران، یاری رساند. امید است تمامی اطلاعات موجود در این مجلد و دیگر مجلدات، برای پژوهشگران و تصمیم‌گیران و مدیران آموزش عالی ایران سودمند و قابل استفاده باشد.

رضا ماهوزی

مدیر طرح کلان ابعاد فرهنگی و اجتماعی

بین‌المللی شدن دانشگاه‌های ایران

www.ketab.ir